

АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІКИ МИРУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

У сучасному світі, який переживає безліч конфліктів, криз та соціальних викликів, педагогіка миру стає надзвичайно важливою. Актуальність педагогіки миру в 2024 році особливо висока, зважаючи на сучасні глобальні виклики, що стосуються соціальних, політичних та економічних конфліктів, зростання насильства та розподілу в суспільстві. В Україні триває війна, яка призводить до масових жертв, руйнувань і вимушеної міграції. Зростання політичної напруги, радикалізму та розколів у суспільствах збільшує ризик конфліктів та насильства не тільки в реальному житті, а й на просторах інтернету, тому що з розвитком цифрових технологій і соціальних мереж поширилась нова форма насильства, така як кібербулінг.

У цьому контексті педагогіка миру стає ключовим інструментом для формування стійкого, відповідального й емпатійного суспільства, яке здатне вирішувати конфлікти мирними шляхами. Це і є її завдання - виховання молоді у дусі гармонії, згоди, добровільності, толерантності та взаємоповаги, розвиток мирних способів взаємодії з іншими людьми, здатності вирішувати конфлікти через діалог і співпрацю. У статті розглядаються ключові принципи педагогіки миру та їх практичне застосування в освітньому процесі, з акцентом на виховання відповідальних громадян, здатних сприяти сталому миру і співпраці, патріотизму й людяності.

Звернемо увагу, що у світі вже існує ідея загального миру, запропонована Іммануїлом Кантом, який твердо вірив, що війни та конфлікти є ненормальним станом для людства і з часом будуть подолані. Це формує дуже оптимістичний та гуманістичний підхід до аналізу питання війни і миру. "Гуманізм цієї теорії полягає в тому, що Кант вважав досягнення "вічного миру" природним еволюційним етапом розвитку людської цивілізації. У контексті формування громадянського суспільства, де моральний імператив стане головним принципом, Кант підкреслював, що еволюція людства у всесвітньому масштабі приведе до нового світового порядку – "вічного миру", який є ідеалом соціального життя. Він вважав, що війна грубо порушує цінність людини як самоцілі. "Війни не повинно бути", – заявляв Кант. Водночас він визнавав, що досягнення вічного миру є складним завданням" [1, с. 10]. Педагогіка миру є одним з кроків для досягнення цієї цілі.

Педагогіка миру — це галузь педагогічної науки, що передбачає формування у дітей і молоді розуміння важливості миру, вирішення конфліктів ненасильницькими методами та розвитку емоційної

компетентності для співіснування в суспільстві. Звичайно, учитель як учасник освітнього процесу має велике значення для втілення принципів педагогіки миру в навчання і виховання: “кожен педагог — не тільки викладач, а й вихователь. Завдяки духовній спільності вчителя й колективу підлітків процес навчання не зводиться до передачі знань, а виливається в багатогранні відносини. Кожного з нас, учителів, зв’язували з підлітками спільні інтелектуальні, моральні, естетичні, громадсько-політичні інтереси. Урок — перша іскра, що запалює смолоскип допитливості і моральних переконань. Кожен з нас має здійснювати індивідуальний вплив на конкретного вихованця, чимось зацікавити, захопити, надихнути підлітка, пробудити в ньому неповторну особистість. Кожен з нас має бути не абстрактним втіленням педагогічної мудрості, а живою особистістю, яка допомагає підліткові пізнати не лише світ, а й самого себе. Вирішальне значення має те, яких людей побачить у нас підліток.

Ми мусимо бути для підлітків зразком багатства духовного життя; лише за цієї умови ми маємо моральне право виховувати. Ніщо так не захоплює, не дивує підлітків, ніщо з такою силою не пробуджує бажання стати кращим, як розумна, інтелектуально багата й щедра людина.” [3, с. 64]. Сама ж педагогіка миру базується на таких принципах:

1) Принцип ненасильства та толерантності. В основі цього принципу лежить відмова від використання насильства як методу вирішення конфліктів та сприяння розвитку поваги до думок і переконань інших людей. Застосування: викладання методів ненасильницького спілкування та вирішення конфліктів через діалог і компроміс. Проведення тренінгів з медіації, які навчають учнів посередництву в конфліктних ситуаціях.

2) Принцип рівноправності та взаємоповаги наголошує на важливості взаємоповаги до культурних, етнічних, релігійних та інших відмінностей. Застосування: включення до навчальних програм тем про культурну різноманітність, права людини та взаємоповагу, організація інтерактивних заходів, де учні можуть обговорювати питання дискримінації з рівноправним обміном ідей.

3) Принцип емпатії та емоційної грамотності передбачає розвиток здатності до співчуття, розуміння почуттів інших. Застосування: використання рольових ігор, де учні мають можливість “встати на місце іншого” і відчути його емоції, навчання технік емоційного інтелекту та саморегуляції для кращого розуміння і контролю своїх емоцій. Наразі актуальними є творчі конкурси. Наприклад, Центр громадської освіти “Альменда” за підтримки Міністерства освіти і науки України проводить Всеукраїнський конкурс есе “Я тебе чую: лист однолітку з окупації”. Проект реалізовується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки в рамках Transition Promotion Program. Сам педагог повинен мати високий емоційний інтелект, щоб створювати

комфортну ситуацію для розкриття талантів учнів. “Атмосфера правдивості й відвертості, яка створюється в колективі завдяки високій емоційній культурі і вихованості педагога, формує у вихованців переконання в тому, що вони і їхній наставник — товариші у спільній праці, одностуденті. Виховання лише тоді є справжнім передаванням моральних цінностей від старшого покоління до молодшого, коли вихователь і його вихованці відчують радість трудової співдружності”, - говорив В.О. Сухомлинський. [3, с. 69]

4) Принцип партнерства підкреслює важливість колективної роботи, взаємодії та солідарності у вирішенні спільних проблем і досягненні миру. Застосування: групова робота, наприклад, проведення дебатів та круглих столів, де учні обговорюють важливі соціальні теми та вчаться слухати інші точки зору, залучення учнів до волонтерських або соціальних ініціатив, що сприяють єдності та допомозі іншим.

5) Принцип критичного мислення заохочує до аналізу, який дозволяє учням обмірковувати інформацію, уникати стереотипів і маніпуляцій, що можуть призвести до конфліктів. Застосування: навчання методам аналізу інформації з медіа, щоб уникати пропаганди і розуміти глибинні причини конфліктів, використання проєктного навчання для розвитку навичок самостійного мислення.

Сьогодні в Європі та багатьох інших частинах світу існує стійке переконання, що формування миролюбства, гуманізму та толерантності є ключовими пріоритетами для національних освітніх систем. Тому існує велика кількість політичних, освітніх та громадських ініціатив, які сприяють поширенню культури миролюбства, толерантності та відповідального ставлення до прав людини, що є ключовими для забезпечення стабільного та справедливого миру. До прикладу, ЄС фінансує програми, що сприяють миру, демократії та правам людини, зокрема через механізм European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR), що підтримує громадські організації, активістів і правозахисників у конфліктних регіонах. Одна з найвідоміших програм ЄС - проєкт "Еразмус+" - спрямована на обмін студентами та молоддю. Це сприяє зміцненню міжкультурного діалогу, толерантності та співробітництва. Організація Peace Boat Europe займається освітніми та миротворчими ініціативами, подорожуючи європейськими містами та поширюючи інформацію про важливість миролюбства, прав людини та екологічної стійкості.

У багатьох європейських країнах щороку 21 вересня проводяться заходи до Міжнародного дня миру, що включають форуми, акції та освітні заходи, присвячені миру та ненасильству. У статті 18 Конституції України зазначено: “Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами

міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права” [2, розділ 1].

У наш час педагогіка миру залишається надзвичайно актуальною в умовах глобальних викликів, що стосуються соціальних конфліктів, прав людини, кліматичних загроз і насильства в цифровому просторі.

Отже, принципи педагогіки миру мають велике значення для сучасної освіти, оскільки допомагають молоді розвивати навички, необхідні для створення мирного суспільства. Ефективне застосування вище зазначених принципів у навчанні та вихованні сприяє формуванню особистості, здатної відповідально і толерантно взаємодіяти в глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Гусев В. І. І. Кант: філософське обґрунтування ідеї миру. *Наукові записки. Філософія та релігієзнавство / Національний університет "Києво-Могилянська академія"*. 2000. Т. 18. С. 8–17.
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради (ВВР). 1996. № 30.
3. Педагогіка: Хрестоматія / упоряд.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко - 2-ге вид., Київ, 2006. 700 с.

Софія БАТАРОН

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПЕДАГОГІКИ МИРУ

Нова українська школа ставить перед вчителями багатогранні завдання: не тільки виховати освічених особистостей, а й розвинути в них критичне мислення та креативність. Для того, щоб успішно досягти поставлених освітніх цілей, вчитель повинен володіти широким спектром професійних компетентностей, що у результаті дозволить йому ефективно організувати навчальний процес.

Компетентність у перекладі з латинської *competentia* означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентність – належне знання даної речі, що дає право видавати про неї той чи інший осуд [1].

Компетентність різних професій має свої особливості, пов'язані із специфікою діяльності, запитамі роботодавців та інших вимог. Так, наприклад, лікар має на високому рівні володіти медичними знаннями, інженер – технічними, а менеджер – лідерськими якостями та організаторськими здібностями.